

İşcan, A., Cımbız A. T. (2018). Ortaokul 5. sınıf Türkçe ders kitabındaki resimlerin metinlerle uyum düzeyinin incelenmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18 (1), 250-272.

Geliş Tarihi: 16/10/2017

Kabul Tarihi: 17/01/2018

ORTAOKUL 5. SINIF TÜRKÇE DERS KİTABINDAKİ RESİMLERİN METİNLERLE UYUM DÜZEYİNİN İNCELENMESİ*

Adem İŞCAN**
Ahmet Turan CİMBİZ***

ÖZET

Bu araştırmada, ortaokul 5. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan resimlerin metinlerle uyumunu ortaya koymak amaçlanmıştır. Araştırma tarama modelindedir. Araştırmanın çalışma grubu, 2016 – 2017 eğitim ve öğretim yılında ortaokullarda okutulan, MEB yayınlarına ait 5. sınıf Türkçe ders kitabı ile Tokat il merkezine bağlı ortaokullarda görev yapmakta olan iki Türkçe öğretmeni olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır. Bu iki Türkçe öğretmeni, olasılık temelli örnekleme yöntemlerinden seçkisiz (random) örnekleme göre seçilmiştir. Araştırma verileri, doküman analizi tekniği ile toplanmıştır. Araştırmacı tarafından resim ve metin uyumunu ortaya koyabilmek amacıyla “Resim – Metin İlişkisi Kategori Listesi” oluşturulmuştur. Araştırmacı ile katılımcılar, Türkçe ders kitabında yer alan resimlerin ait oldukları metne uygunluğunu bu kategori listesine göre incelemiştir. Bu kategori listesiyle toplanan veriler, nitel veri analizi yaklaşımlarından betimsel analiz yaklaşımı kullanılarak analiz edilmiş ve yorumlanmıştır. Araştırma sonucunda elde edilen bulgular araştırmanın amaçları doğrultusunda ve alanyazın çerçevesinde tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Türkçe Ders Kitabı, Metin, Resim, Türkçe Dersi Öğretim Programı.

A STUDY ON THE COMPATIBILITY LEVEL OF ILLUSTRATIONS IN THE 5TH GRADE MIDDLE SCHOOL TURKISH TEXTBOOK WITH THE TEXTS

ABSTRACT

In this research, it is aimed to reveal the compatibility of the illustrations with the texts in 5th grade Turkish textbook. The research is in screening model. The study group of the research consists of two parts as 5th grade Turkish textbooks, published by Ministry of Education and studied at secondary schools in 2016 – 2017 academic year and two Turkish language teachers who work at central secondary schools in Tokat. These two Turkish language teachers have been chosen according to random sampling of probability based sampling methods. The data of the research have been collected by using the document analysis technique. "Illustration - Text Relevance Category List" has been created by the researcher in order to show the compliance between illustration and text. The researcher and participants have reviewed the appropriateness of the pictures in the Turkish textbook to the text they belonged according to this category list. The data collected by this category list have been analyzed and interpreted using the descriptive analysis approach out of the qualitative data analysis approaches. The findings of the interview were discussed in accordance with the purpose of the study and within the context of the literature.

Key Words: Turkish Textbook, Text, Illustration, Turkish Course Curriculum.

* Bu makale, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sosyal Bilgiler ve Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı, Türkçe Eğitimi Bilim Dalı Yüksek Lisans Programında 2017 yılında Adem İŞCAN danışmanlığında Ahmet Turan CİMBİZ tarafından hazırlanan yüksek lisans tezinden üretilmiştir. Çalışma herhangi bir yerde yayımlanmamıştır.

** Prof. Dr., Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı, adem.iscan@gop.edu.tr

*** Öğretmen, MEB, ahmetturancmbz@gmail.com

1.GİRİŞ

İnsanların ilk öğrenme deneyimleri, evde aile ile başlamaktadır. Öğrenme deneyimleri, daha sonra yakın çevreyi ve okulu kapsayacak şekilde genişlemeye başlar. Öğrenciler, çevrelerinde ve dünyada olup bitenleri anlayabilmek ve kavrayabilmek için olayları ve olguları kavramalarını kolaylaştıracak araç ve gereçlere gereksinim duyarlar. Bu araçların en başında yazılı bir materyal olan ders kitapları gelmektedir (Ceyhan ve Yiğit, 2005, s. 18). Öğrenme konusunda yardımcı olan yazılı materyaller, ayrıca öğretmenlere sınıfta kullanım olarak sunulan olanaklardan birisidir (Küçükahmet, 2011, s. 11). Sınıfta en çok kullanılan yazılı materyallerden birisi ders kitaplarıdır.

Ders kitabı, bir derste, bilgilerin öğrencilere aktarılması sürecinde öğrencilerin yaş ile bilgi seviyelerine uygun, öğretim programı temel alınarak hazırlanan basılı bir eğitim aracıdır (Ceyhan ve Yiğit, 2005, s. 18). Nitelik açısından ders kitaplarının fiziksel, teknik ve içerik özellikleri çok önemlidir (Ertok Atmaca, 2006). Öğrenciler açısından ders kitabının özellikle fiziksel bir albenisinin olması gerekmektedir. Kitaplar, öğrencilerin ilgisini çekecek şekilde hazırlanmalıdır. Öğrenciler, günlük konuşulan dil ile yazılmış, kısa cümle ve paragraflardan oluşan, uygun olan resimlerle süslenmiş kitapları okumayı çok severler (Küçükahmet, 2011, s. 12). Milli Eğitim Bakanlığı Ders Kitapları ve Eğitim Araçları Yönetmeliği (2012), ders kitaplarının sahip olması gereken nitelikleri aşağıdaki gibi sıralamıştır:

Ders kitapları;

- 1- Anayasa ve kanunlara karşıt konu içermez.
- 2- Bilimsel yönden hata içermez.
- 3- Temel insan hak ve hürriyetlerin, destekler ve ayrımcılığı kabul etmeyen bir yaklaşım ortaya koyar.
- 4- Reklam özelliğinde herhangi bir öge içermez.
- 5- Görsel ve içerik tasarımı, öğrenmeleri destekler nitelikte ve öğrencilerin gelişim düzeyleri dikkate alınarak yapılır.

Öğrencilere kazandırılmak istenen kitap sevgisi ile okuma alışkanlığı, içerik ve tasarım bakımından en iyi niteliğe sahip kitaplar tarafından kazandırılabilir (Uzuner, Aktaş ve Albayrak, 2010). Dil gelişimi bakımından bütün kitaplar önemli olmasına karşın, Türkçe ders kitapları ayrı bir öneme sahiptir (Yıldız Doyran, 1997). Türkçe ders kitapları, ana dil öğretiminde istenilen davranışların gerçekleştirilmesini sağlayan önemli bir araçtır (İşeri, 2003). Ana dili en iyi kullanma becerisi, öğrenme ve kendini geliştirmenin ilk basamağıdır. Kişiyi, ana diline bilinçli bir şekilde yaklaşma, ana dilini bilinçli bir şekilde kullanma sorumluluğu ve becerisi ilköğretimden itibaren kazandırılmaya başlanmaktadır. Bu anlamda, Türkçe öğretim programlarının amaçlarıyla örtüşen, öğrencilere Türkçe'yi sevdirecek ve Türkçe'nin kurallarını hissettirebilecek ders kitaplarına ihtiyaç vardır (Kolaç, 2003).

Türkçe ders kitaplarına genel olarak bakıldığında en önemli iki öge göze çarpmaktadır. Bunlar: Metinler ve metinlere ait resimlerdir. Metinler, Türkçe ders kitaplarının en temel unsurlarından birisidir ve dil edinimi bakımından çok önemlidir. Metinler, öğrencilerin başta kültür olmak üzere sosyal yaşamı, toplumsal kuralı, iyiyi ve kötüyü, ahlak gibi değer ve nitelikleri kavramasını sağlayan aktif bir yapıdır (Akkurt, 2011).

Görsellik, insanlığın var olduğu gündün bu yana iletişimin kilit noktası olmuştur. Görsellik, bilginin hızlı bir şekilde yayıldığı ve tüketildiği günümüz dünyasında daha önemli bir hale gelmiştir. Birçok eğitim bilimci, çocukların öğrenmelerinde görselliğin önemli olduğunu söylemektedir. Görseller, yazıya kıyasla daha kalıcı ve dikkat çekicidir. Görseller, öğrencilere karmaşık gelen bilgilerin ve soyut kavramların öğrenilmesinde daha etkilidir (Uzuner, Aktaş ve Albayrak, 2010).

Resim, kelimelerin görsel olarak ifade edildiği en eski iletişim araçlarından birisidir. Yazının icat edilmesinden uzun yıllar önce, o dönemin sanatçıları, hislerini resimler yoluyla yansıtmıştır (Kaya, 2006, s. 421). Günümüzde ise insanlar, yazı ile resimleri bir arada kullanarak düşüncelerini anlatmaya çalışmaktadır. Yazı ile resimlerin bir arada kullanıldığı materyallerden birisi de ders kitaplarıdır.

Türkçe ders kitaplarına konan her metnin bir resme sahip olması önerilmektedir. Buradaki amaç, metnin daha iyi anlaşılması için görsellik bakımından destek olmak ve metnin iletmek istediği mesajın, öğrencilere verilirken dilsel olmanın yanı sıra resimler aracılığıyla da katkıda bulunmaktır (İşeri, 2003). Türkçe ders kitaplarındaki resimler, öğrencilerin metnin içeriğine kolay bir şekilde odaklanmasını ve metnin anlamını daha çabuk elde etmesini sağlamaktadır (Karadağ, 2013). Belli bir niteliğe sahip olan resimler, metne göre insan belleğine daha iyi yerleşir. İnsanlar, beğenilen ve farklı olan resimleri hatırlamakta herhangi bir zorluk yaşamazlar. Özellikle küçük yaşlarda, resimleriyle beraber sevilen ve hoş giden bir metin hayat boyu unutulmaz. Kısacası, renkli ve belirli bir biçimi yansıtan resimler, kitapların en önemli unsurudur (Kaya, 2011). Bundan dolayı Türkçe ders kitapları, amacına uygun ve etkili bir şekilde resimlendirilmelidir. Bunun sağlanması, öncelikle amaca uygun olan resim ya da resimlerin seçilmesine ya da hazırlanmasına bağlıdır. Kitabın resimlendirilmesinde görevli olan kişi ya da kitabın yayın editörünün, resim sanatının öğelerini ve ilkelerini bilmesi şarttır. Ders kitabını resimlemek, adeta bir vitrin ya da sergiyi düzenlemeye benzerdir. Vitrinin ya da serginin iyi bir şekilde düzenlenmesi hedeflenen başarıyı getirecektir. Pek çok kişi, resim sanatının zor olduğunu ve bunu ancak yetenekli kişilerin yapabileceğini düşünür. Elbette yetenek çok önemlidir, fakat unutulmamalıdır ki, başarı deneyimle de kazanılır. Diğer bir yandan bilgisayar teknolojisindeki gelişmelerle birlikte, konu ve amaca uygun olan milyonlarca hazır resmin içerisinden doğru tercih yapmak da ciddi anlamda yetenekle alakalıdır. Resim konusunda yeteneği orta derecede olan bir kişi bile güzel olan resimleri kötü olanlardan kolay bir şekilde ayırt edebilmektedir (Ceyhun ve Yiğit, 2005, s. 102).

Türkçe ders kitabında metinlere ait resimler yapılırken, resmin ait olduğu metin dikkatli bir şekilde okunur. Metinde vurgulanmak istenen önemli noktalar, resimde de aynı şekilde vurgulanır. Bu durum hitap edilen yaş grubunun dikkatini çeker. Böylelikle metni okuyan kişinin zihninde parça görselleştirilmiş olunur. Güzel bir resmin, sadece metni andırıyor olmasından dolayı metne yerleştirilmesine karar verilmesi son derece yanlış olur. Önemli olan resmin metni andırması değil, metni anlatmasıdır. Metin ile örtüşmeyen resimler, okuyucunun metni anlamasını zorlaştırır. Kitaplarda bu hususlara dikkat etmek gerekir (Ayhan, 2010).

Resim ve metin ilişkisi, ders kitaplarında bir bütünlük içerisinde düşünülerek verilmelidir. Metin ve resim birbirinden kopuk olmamalıdır. Metin ile resmin bütünleşmesi sağlanarak, buradan ortaya çıkacak görsel zenginlik çocukların dünyalarına sunulmalıdır. Eğer resimler, ait oldukları metinden koparsa çocukların ilgisi dağılacak ve resmin görsel anlamdaki etkinliği kaybolmuş olacaktır (Kılıç, 2006). Metne ait olan

resim, o metnin içeriği ile aynı mesajları içermelidir (İşler, 2003). Çocuklar, okuduklarının karşılığını resimlerde görmek ister. Resimler, metnin içeriğiyle uyumlu olmalı ve olumsuz bir anlamlandırmaya yol açmamalıdır. Fakat metin ile metne ait resimler arasında değişmez ve kesin bir birlikliliğin var olması gerektiği tam anlamıyla doğru bir tespit değildir. Günümüzde metin ve metne ait resimlerin arasındaki denge değişmiştir. Resimler, aynı metinler gibi ayrı bir anlatıma sahiptir. Başka bir ifadeyle, resimlerle anlatım, ait olduğu metinde geçenleri ortaya koymaktan farklı olarak, metnin ana düşüncesiyle örtüşmeli, buna ek olarak zengin ve yeni ayrıntılara da sahip olmalıdır. Bu gelişme, çocukların algılarını zorlaştırmayacak seviyede tutulduğunda yaratıcılık ve hayal gücü kazanımlarına destek olacaktır. Kitabı resimleyen kişilerin, metinleri yazan yazarlar kadar önemli bir pozisyonda olduğu hiçbir zaman unutulmamalıdır (Kara, 2012).

Resimlerin, sayfanın üzerine basılması durumunda, çocukların metni rahat okumasını sağlamak için zemin ile yazı arasında yeteri miktarda ton farkı olmalıdır. Birbirine yakın tonlarda resim üzerine yerleştirilen yazılar, renk ayrımı ya da baskı esnasında oluşacak ton farkından dolayı zeminle karışacağından okunamaz bir hale gelecektir (Kaya, 2006). Metin ve zeminin zıtlığı konusunda dikkatli olunmazsa, öğrencinin görsele ve metne yönelik ilgisini okuma esnasında almasına sebep olacaktır (İnan Yıldız ve Baş, 2015). Ayrıca kitaplarda yer alan resimler, çocuklar tarafından beğenilirse yani çocuklarda estetik zevk uyandırırorsa okudukları metinler daha kalıcı olacaktır (Kaya, 2006). Türkçe ders kitaplarında resim ve yazı birbirinin önüne geçmemelidir (Sever, 2003).

Ders kitabında yer alan resimlerde kullanılan renklere de dikkat etmek gerekir. Ders kitaplarında yer alan resimlerde kullanılan renkler, öğrencilerde duygusal bir etki yaratma aşamasında kullanılabilir en önemli araçlardan birisidir (Helvacı Tüzel, 2009). Ayrıca resmin ifade gücünü ortaya çıkaran en önemli tasarım elemanıdır (İşler, 2003). Renklerin seçimi noktasında, öğrencilerin yaş gruplarına ve canlı renklerin kullanılmasına dikkat edilmesi gerekir. Çünkü hazırlanan resimlerin öğrencilere hitap etmesi ve dikkatlerini çekmesi ancak böyle sağlanabilir.

Milli Eğitim Bakanlığı Ders Kitapları ve Eğitim Araçları Yönetmeliği'nde (2012) ders kitaplarının görsel tasarım ve içerik tasarımının öğrenmeyi destekleyecek nitelikte ve öğrencilerin gelişim özellikleri dikkate alınarak yapılması gerektiği belirtilmektedir. Türkçe ders kitabının da öğretici bir yanı olduğu unutulmamalıdır. Türkçe ders kitabının görsel ve içerik tasarımları hazırlanırken öğrencilerin gelişim özellikleri dikkate alınarak yapılmasına dikkat edilmelidir.

1.1. Araştırmanın Amacı

Araştırmanın amacı, ortaokul 5. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan resimlerin metinlerle uyumunu ortaya koymaktır. Bu amaç çerçevesinde aşağıdaki sorulara yanıt aranacaktır.

- 1- Resimler, öğrencilerin metni tahmin etmesini sağlamakta mıdır?
- 2- Resimler, ait oldukları metinlerin başlığını desteklemekte midir?
- 3- Resimler, ait oldukları metinlerin içeriğiyle uyumlu mudur?
- 4- Resimler, ait oldukları metinlerin ana fikrini/ana duygusunu desteklemekte midir?
- 5- Resimlerin ve metinlerin yerleştirilmesinde zemin fon ilişkisi gözlemlenmiş midir?
- 6- Resimlerde kullanılan renkler canlı, net ve dikkat çekici midir?
- 7- Resimler, öğrencilere estetik zevk kazandırmakta mıdır?

1.2. Araştırmanın Önemi

Türkçe dersi, genel anlamıyla öğrencilerin dil becerilerini edinmesini ve edinilen dil becerilerinin gelişimini sağlamaktadır. Dil becerisinden kasıt okuma, yazma ve sözlü iletişimdir. Bu dil becerilerinin gelişimini sağlayan ve eğitim ortamlarında en çok kullanılan öğretim materyallerinin başında ders kitapları gelmektedir. Öğrenciler, okula ilk adım attığı günden itibaren ders kitaplarıyla her gün karşı karşıya gelmektedir. Türkçe ders kitabı da bunlardan birisidir. Türkçe ders kitapları, farklı öğeleri içerisinde barındırmaktadır. Bunlar metin ve metinlere ait resimlerdir. Öğrenciler, Türkçe dersi ile birlikte bir yandan dil becerilerini edinmeye çalışırken bir yandan da kültürel değerleri öğrenmektedir. Bundan dolayı ders kitaplarının öğrencilere hitap etmesi ve onlar tarafından beğenilmesi için resimlerle desteklenmesi gerekmektedir. Resimlerin özellikle de küçük yaşlardaki öğrencilerin okuduklarını anlamlandırmasındaki etkisi de yadsınmaz. Okunulanlar, resimler aracılığıyla akılda daha kalıcı olmaktadır. Bundan dolayı resimlerin birtakım niteliklere sahip ve metinlerle birbirine sıkı sıkıya bağlı olması gerekmektedir.

Yukarıda belirtilen amaca sahip olan bu araştırmanın bulguları ve sonuçları, Türkçe öğretmenlerine bir örnek oluşturması, ders kitabı değerlendirme sürecinde görevli olan öğretmenlere destek olması, kitap hazırlama ekibine ve ders kitapları ile ilgili araştırma yapacak olan kişilere bilgi vermesi açısından önem taşımaktadır. Ayrıca öğrencilerin görsel anlamda ihtiyaçlarının önemsenmesi ve bu ihtiyaçlardan hareketle Türkçe ders kitaplarındaki resim-metin ilişkisine dikkat edilmesi noktasında farkındalık yaratması açısından da önemli görülmektedir.

2. YÖNTEM

2.1. Araştırmanın Modeli

Ortaokul 5. sınıf Türkçe ders kitabındaki resimlerin ait oldukları metinlerle uyum düzeyini belirlemek üzere yapılan bu araştırma tarama modelindedir. Tarama modelleri, geçmişte ya da halen var olan bir durumu var olduğu biçimiyle betimlemeyi amaç edinen araştırma yaklaşımıdır. Araştırmaya konu olan birey, nesne ya da olay, kendi koşulları içinde ve olduğu şekliyle tanımlanmaya çalışılır (Karasar, 2013, s. 77).

2.2. Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubu iki bölümden oluşmaktadır. Çalışma grubunun ilk bölümünü, 2016 – 2017 eğitim ve öğretim yılında ortaokullarda okutulan, MEB yayınlarına ait 5. sınıf Türkçe ders kitabı oluşturmaktadır. 5. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan metinlerin, metin türlerine göre dağılımı Tablo 1’de gösterilmiştir:

Tablo 1.

Ortaokul 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Metinlerin Metin Türlerine Göre Dağılımı

Metin Türleri	f	%
Hikâye Edici Metin	16	44.44
Bilgi Verici Metin	12	33.33
Şiir	8	22.22
TOPLAM	36	100

5. sınıf Türkçe ders kitabında 16'sı hikâye edici metin, 12'si bilgi verici metin ve 8'i şiir olmak üzere toplam 36 tane metin türü vardır. Hikâye edici metinlerin daha çok olduğu görülmektedir. Bunu, bilgi verici metinler takip ederken, en az sayıda olan ise şiirlerdir.

5. sınıf Türkçe ders kitabındaki metin türlerinin tamamı araştırmaya dahil edilmemiştir. Bazı metin türlerinde resim yerine fotoğraf kullanıldığı görülmüştür. Fotoğraf kullanılan metinler araştırma kapsamından çıkarılmıştır. Bunun sonucunda hikâye edici metinlerden 15, bilgi verici metinlerden 10 ve şiirlerden 8 tane olmak üzere toplam 33 metin araştırma kapsamına alınmıştır.

5. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan metinlere ait bilgiler, aşağıdaki tabloda görülmektedir.

TDÖP, metinlerin işlenmesi esnasında sınıf seviyelerine göre türlerin paylaşımına dikkat edileceğini belirterek, metin türlerini aşağıdaki tabloda gösterildiği gibi sınıflandırmıştır (MEB, 2016).

Tablo 2.

Ortaokul Ders Kitaplarında Yer Alacak Metinlerin Türleri ve Dağılımı

Metin Türleri	Sınıflar			
	5 ve 6. Sınıflar		7 ve 8. Sınıflar	
	Dinleme/İzleme	Okuma	Dinleme/İzleme	Okuma
Hikâye Edici	8	14	8	14
Bilgi Verici	4	14	4	14
Şiir	4	8	4	8
TOPLAM	16	36	16	36

Çalışma grubunun ikinci bölümünü, araştırmacı ve iki Türkçe öğretmenin yer aldığı katılımcılar oluşturmaktadır. Katılımcıların içerisindeki iki Türkçe öğretmeni, Tokat il merkezinde görev yapmakta olan Türkçe öğretmenlerinin içerisinde olasılık temelli örnekleme yöntemlerinden seçkisiz (random) örnekleme göre seçilmiştir. Birbirine benzer özellikler gösteren, örnekleme dâhil olma konusundan eşit şansa sahip ve rastgele yöntemle seçilen örnekleme seçkisiz (random) örnekleme denir (Yıldırım ve Şimşek, 2008, s. 104).

Araştırmada gizlilik esasına uygun olarak her katılımcıya kod verilmiştir. Katılımcılara ilişkin bilgiler Tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3.

Katılımcılara Ait Bilgiler

Kod	Cinsiyet	Yaş	Mezun Olduğu Fakülte	Mezun Olduğu Bölüm	Hizmet Süresi (Yıl)	Görev Yeri
A	Erkek	33	Eğitim Fakültesi	Sınıf Öğretmenliği	11	İl Merkezi
K1	Kadın	30	Eğitim Fakültesi	Türkçe Öğretmenliği	7	İl Merkezi
K2	Erkek	38	Eğitim Fakültesi	Türkçe Öğretmenliği	15	İl Merkezi

2.3. Ölçme Aracı

Bu araştırmada, nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi tekniği kullanılmıştır. Doküman incelemesi, araştırılmak istenilen olgu ya da olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsamaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2008, s. 187).

Araştırmacı tarafından, resim ve metin uyumunu ortaya koyabilmek amacıyla “Resim – Metin İlişkisi Kategori Listesi” oluşturulmuştur. Bu listenin oluşturulması için ilk önce alanyazın taraması yapılmıştır. Alanyazın taraması sonucu Ertok Atmaca (2006), İnan Yıldız ve Baş (2015) ile Uzuner, Aktaş ve Albayrak’ın (2010) yapmış olduğu araştırmalardan yararlanılmıştır.

Metin ve resim uyumunu ortaya koymak amacıyla araştırmacı tarafında 28 maddelik bir kategori listesi oluşturulmuştur. Oluşturulan bu kategori listesi, iki uzman görüşünden geçirilmiş ve en son haliyle 8 maddeye indirilmiştir. Son olarak araştırmacı tarafından gerekli dilsel düzeltmeler yapıldıktan sonra kategori listesine son hali verilmiştir.

2.4. Verilerin Toplanması ve Analizi

Ortaokul 5. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan metinler ve bu metinlere bağlı olan resimler, katılımcılar tarafından, birbirinden bağımsız ve yansız bir şekilde “Resim – Metin İlişkisi Kategori Listesi” dikkate alınarak tek tek incelenmiş ve her metin için kategori listesi hazırlanmıştır.

Araştırmanın veri analizi, betimsel analiz tekniği kullanılarak yapılmıştır. Bu yaklaşımda, elde edilen veriler, araştırmacı tarafından önceden belirlenmiş olan temalara göre özetlenmekte ve yorumlanmaktadır. Betimsel analiz dört aşamadan oluşmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2008, s. 224):

- 1- Betimsel analiz için bir çerçeve oluşturma.
- 2- Oluşturulan çerçeveye göre verilerin işlenmesi.
- 3- Bulguların tanımlanması.
- 4- Bulguların yorumlanması.

Araştırmadan elde edilen veriler, TDÖP’de (2016) belirtilen metin türleri dikkate alınarak, hikâye edici metinlere yönelik bulgular, bilgi verici metinlere yönelik bulgular ve şiirlere yönelik bulgular şeklinde oluşturulan temalara göre düzenlenmiş ve sunulmuştur. İlk olarak katılımcılar tarafından metinler tek tek ele alınmış ve her bir metne ait “Resim – Metin İlişkisi Kategori Listesi” oluşturulmuştur. Katılımcılar tarafından ayrı ayrı oluşturulan “Resim – Metin İlişkisi Kategori Listesi” tek bir tabloda birleştirilmiştir. İkinci olarak her metin türünden sonra, o metin türüne ait olan metinlerle ilgili bir “Resim – Metin İlişkisi Kategori Listesi” oluşturularak genel verilere ulaşılmıştır. Bulguların en sonunda ise 5. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan ve incelenen 33 metine ait genel veriler, “Resim – Metin İlişkisi Kategori Listesi” oluşturularak sunulmuştur. Bununla birlikte hikâye edici metinlere, bilgi verici metinlere, şiirlere ve 5. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan tüm metinlere ait verilere ulaşılmış olundu.

Katılımcıların görüşleri dikkate alınarak hazırlanan “Resim – Metin İlişkisi Kategori Listesi”ne ait tabloların son sütununda görüşlerin ortalaması alınmıştır. Elde edilen ortalamaların değerlendirilmesinde Tablo 4’teki aralıklar kullanılmıştır. Evet (2), Kısmen (1) ve Hayır (0) aralıklarının eşit olduğu varsayılmış ve aritmetik ortalamalar puan aralığı 0,66 hesaplanmıştır. Puan aralığının belirlenmesinde kullanılan hesaplama: (En yüksek değer – en düşük değer) / 3 = (2 – 0) / 3 = (2 / 3 = 0,66). Bu hesaplama göre aritmetik ortalamalar Tablo 4’te verilmiştir.

Tablo 4.

Resim – Metin İlişkisi Kategori Listesindeki Aritmetik Ortalamaların Değerlendirme Aralığı

Aralıklar	İfadeler
0 – 0,66	Hayır
0,67 – 1,33	Kısmen
1,34 - 2	Evet

3. BULGULAR

Resimlerin metinlerle uyumuna ait bulgular, başlıklar halinde sunulmuştur. Başlıklar, metin türleri dikkate alınarak oluşturulmuştur. 5. sınıf Ortaokul Türkçe ders kitabına ait bulgular, katılımcılar tarafından tek tek incelenmiştir.

Araştırmanın bulguları yazılırken incelenen tüm metinlere ait resimlere yer verilmemiştir. Metin türlerine ait bazı metinler ve bu metinlere ait örnekler verilmiştir.

3.1. Hikâye Edici Metinlere Ait Genel Bulgular

“Balık Adamlar” adlı hikâye edici metin ve bu metne ait resimler örnek seçilmiştir. “Balık Adamlar” adlı hikâye edici metne ait açıklama, resimler ve elde edilen bulgular aşağıda yer almaktadır.

Metinde, insanlardan korkan Tombul Sarı Balık’ın Yunusla birlikte balık adamlarla karşılaşması anlatılmaktadır. Çevresindeki kıpırtıdan rahatsız olan Tombul Sarı Balık, korku içerisinde Yunus’u uyandırır. Beyaz Yunus, ne oldu diye sorar. Tombul Sarı Balık ise tuhaf gözlü yaratıkların etrafta dolaştığını söyler. Beyaz Yunus, onların su altı yaşamı inceleyen insanlar olduğunu ve onlardan kendilerine zarar gelmeyeceğini söyler. Daha sonra yanlarına gitmeyi teklif eder ve Tombul Sarı Balık bunu kabul eder. Daha sonra insanlar, balıklarla kamera çekimi yapar. Dans ederler. En sonunda da balıklar, insanları uğurlar.

Resim 1

Resim 2

Resim 3

Metin, üç sayfaya ayrılmıştır. Resimler, birinci sayfanın üst kısmına, ikinci sayfanın alt kısmına doğru ve üçüncü sayfanın en altına yerleştirilmiştir.

Resim 1 ve Resim 2’de, deniz altı resmedilmiştir. Resim 1’de, Tombul Sarı Balık, Beyaz Yunus’a iki balık adamı işaret etmektedir. Resim 2’de, ellerinde kameralarla film çeken balık adamları Yunus’un mutlulukla, Tombul Sarı Balık’ın şaşkınlıkla izlediği görülmektedir. Resim 3’te denizin üstü resmedilmiştir. Beyaz Yunus ile Tombul Sarı Balık geminin arkasından yüzmektedir.

Araştırmacı ve katılımcıların metin ve metne ait resimler ile ilgili inceleme sonuçlarını bir paragrafta özetleyecek olursak karşımıza şu sonuçlar çıkmaktadır: Resimlerde görülenler, öğrencilerin metni tahmin etmesini yeterince sağlamaktadır. Resim 1 ve Resim 2’de yer alan balıklar ve insanlar metnin başlığını desteklemektedir. Metinde geçen, bazı ifadeler resimlerin metnin içeriğiyle uyumlu olduğunu göstermektedir. Örneğin, metinde geçen, “...Hatta Yunus’la birlikte gemi kaybolana kadar bata çıka onları izledi...” (Tetik, Zorlu, Türker ve Polat, 2016, s. 108) ifadesi, Resim 3’ün metnin içeriğine uygun olduğunu göstermektedir. Metnin ana fikri, ön yargılarımızdan kurtulmamız gerektiğidir. Resim 1’de görünen Tombul Sarı Balık’ın balık adamları korku içerisinde karşılaşmasının ve Resim 3’te de peşlerinden zevkle yüzmesinin metnin ana fikrini desteklediği söylenebilir. Resmin ve metnin yerleştirildiği zemin beyaz renktir. Metin siyah renktedir. Resim herhangi bir çerçeve içerisine alınmayıp kenarları dalgalı şekildedir. Resmin ve metnin yerleştirilmesinde zemin fon ilişkisine dikkat edildiği görülmektedir. Resimlerde sarı, kırmızı, mavi ve yeşil gibi canlı renklerin kullanıldığı görülmüştür. Kullanılan renkler oldukça net ve dikkat çekicidir. Tüm resimlerin öğrencinin güzellik duygusuna hitap ettiği söylenebilir.

5. sınıf Türkçe ders kitabındaki diğer hikâye edici metinler de, araştırmacı ve katılımcılar tarafından yukarıdaki örnekte olduğu gibi tek tek incelenmiştir.

5. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan hikâye edici metinlere ait genel bulgular, “Resim-Metin İlişkisi Kategori Listesi”ne göre frekans ve yüzde değerleri verilerek aşağıdaki tabloda sunulmuştur.

Tablo 5.

Hikâye Edici Metinlerin “Resim – Metin İlişkisi Kategori Listesi”ne Göre Frekans ve Yüzde Dağılımı

Resim – Metin İlişkisi Kategori Listesi		Evet	Kısmen	Hayır	TOPLAM
1 Resimler, öğrencilerin metni tahmin etmesini sağlamaktadır.	<i>f</i> %	8 53.33	3 20	4 26.67	15 100
2 Resimler, ait oldukları metnin başlığını desteklemektedir.	<i>f</i> %	8 53.33	4 26.67	3 20	15 100
3 Resimler, ait oldukları metnin içeriğine uygundur.	<i>f</i> %	12 80	3 20	0 0	15 100
4 Resimler, ait oldukları metnin ana fikrini/ana duygusunu desteklemektedir.	<i>f</i> %	4 26.67	3 20	8 53.33	15 100
5 Resimlerin ve metnin yerleştirilmesinde zemin fon ilişkisi gözetilmiştir.	<i>f</i> %	15 100	0 0	0 0	15 100
6 Resimlerde kullanılan renkler canlı, net ve dikkat çekicidir.	<i>f</i> %	15 100	0 0	0 0	15 100
7 Resimler, öğrencilere estetik zevk kazandırmaktadır.	<i>f</i> %	15 100	0 0	0 0	15 100

Tablo 5’te görüldüğü gibi, hikâye edici metinlerin yarıdan fazlasında (% 53.33) resimlerin, öğrencilerin metni tahmin etmesini sağlamakta ve metnin başlığını desteklemektedir. Hikâye edici metinlerin büyük bir çoğunluğunda (%80) resimlerin, ait olduğu metnin başlığını desteklediği; fakat hikâye edici metinlerin yarıdan fazlasında (53.33) resimlerin, ait olduğu metnin ana fikrini desteklemediği görülmektedir. Hikâye edici metinlerin tamamında, resimlerin ve metnin yerleştirilmesinde zemin fon ilişkisinin gözetildiği; resimlerde kullanılan renklerin canlı, net ve dikkat çekici olduğu; resimlerin öğrenciler tarafından beğenileceği görülmektedir.

3.2. Bilgi Verici Metinlere Ait Genel Bulgular

Bilgi Verici metinlere ait metinlerden örnek olarak seçilen ise “Patates” adlı metindir. “Patates” adlı metne ait açıklama, resimler ve elde edilen bulgular aşağıda yer almaktadır.

“Patates” metni, patates hakkında bilgiler ve patatesin sevilen ve sevilmeyen yanlarını anlatmaktadır. Metinde, yazar patatesi hiç sevmez ama onun şekline bayılır. Gerçi ressamlar onu pek tablolarına sokmaz. Üzüm, elma veya armut gibi değildir. Ama şekline bakılırsa yakındır resimlerde yerini alması. Patates, oval ve yuvarlaktır. Yalınlığı temsil eder. Patatesin şekli kadar rengi de önemlidir. Toprağın en canlı rengidir. Patates dayanıklı bir sebzedir. Durduğu gibi kalmaz, sürekli olarak değişir, dallanır ve budaklanır. Ressam daha ne isteyebilir? Aynı özellik bir de soğanda vardır. O da pek resimlere girememiştir. Patatesle soğan kardeş sayılır. Patatesi sevmemesinin sebebi, hayatını tek başına sürdürmesinden kaynaklıdır belki de. Değişik kılıklara girer ama hep aracı olmaktan başka bir şeye yaramaz. Kısacası patatesin pek kişiliği yoktur. Onu bu yüzden sevmez. Yazar, kişisiz olmasından ve ulu orta her şeye karıştığından dolayı sevmediği patatesten özür diler. Yazar, patatese, kendini hiçe saydığı ve harcattığı için kızdığını dile getirir. Ama yazar, patatesteki asıl büyüklüğün onun sıradanlığında ve paylaşmasında olduğunu görür. Bundan dolayı patatesten özür diler.

Resim 4

Resim 5

Metin, iki sayfaya ayrılmıştır. Her sayfada bir tane olmak üzere toplamda altı tane resim kullanılmıştır. Birinci resim, ilk sayfanın üstünde, ikinci resim ise ikinci sayfanın alt kısmında yer almaktadır.

Resim 4’te, bir şövalenin önu resmedilmiştir. Kırmızı atkılı, şapkalı ve taburede oturan bir çocuk, tuvale patates ve soğan resmi çizmektedir. Resim 5’te, aynı çocuk yapmış olduğu resmi iki eliyle tutarak bizlere göstermektedir.

Araştırmacı ve katılımcıların metin ve metne ait resimler ile ilgili inceleme sonuçlarını bir paragrafta özetleyecek olursak karşımıza şu sonuçlar çıkmaktadır: Her iki resimde de çocuğun, tuval üzerine patates ve soğan resmi yaptığı görülmektedir. Yapılan patates resimlemesi, metnin başlığını desteklemektedir. Resimlerde çocuğun patates çizmesi, her

iki resmin de metnin başlığını desteklediğini göstermektedir. Her iki resimde de patates, soğan ve ressam görülmektedir. Metnin hemen hemen tamamında patatesten söz edilmektedir. Soğandan ise metnin bir yerinde söz edilmiştir: "...Daha ne ister ressamlar? Bir de soğanda vardır bu özellik (o da resme pek girmemiştir). İki kardeştir hem... (Tetik, Zorlu, Türker ve Polat, 2016, s. 103). Ressamdan da metnin birçok yerinde söz edildiği görülmektedir. Bunlardan bir tanesi şu şekildedir: "Gerçi ressamlar onu tablolarına pek sokmamışlardır... (Tetik, Zorlu, Türker ve Polat, 2016, s. 103). Görüldüğü üzere resimler, metnin içeriğine uygundur. Metnin ana fikri, sıradanlık ve eşitlik aslında büyüklüğün göstergesidir. Her iki resme bakıldığında da metnin ana fikrine ait herhangi bir çizime rastlanılmamıştır. Metni destekleyen resimler, herhangi bir çerçeveye içerisine alınmamıştır ve beyaz fon üzerine yerleştirilmiştir. Metin siyah renkle yazılmış ve beyaz fon üzerine oturtulmuştur. Resmin ve metnin yerleştirilmesinde zemin fon ilişkisine dikkat edildiği görülmektedir. Resimde kullanılan yeşil, kırmızı, turuncu ve kahverengi renkleri resme canlılık katmaktadır. Ayrıca kullanılan renkler oldukça net ve dikkat çekicidir. Metne ait resimlerin, öğrencilerin güzellik duygusuna hitap ettiği söylenebilir.

5. sınıf Türkçe ders kitabındaki diğer bilgi verici metinler de, araştırmacı ve katılımcılar tarafından yukarıdaki örnekte olduğu gibi tek tek incelenmiştir.

5. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan bilgi verici metinlere ait genel bulgular, "Resim – Metin İlişkisi Kategori Listesi"ne göre frekans ve yüzde değerleri verilerek aşağıdaki tabloda sunulmuştur.

Tablo 6.

Bilgi Verici Metinlerin "Resim – Metin İlişkisi Kategori Listesi"ne Göre Frekans Ve Yüzde Dağılımı

Resim – Metin İlişkisi Kategori Listesi		Evet	Kısmen	Hayır	TOPLAM
1 Resimler, öğrencilerin metni tahmin etmesini sağlamaktadır.	<i>f</i>	8	1	1	10
	%	80	10	10	100
2 Resimler, ait oldukları metnin başlığını desteklemektedir.	<i>f</i>	9	0	1	10
	%	90	0	10	100
3 Resimler, ait oldukları metnin içeriğine uygundur.	<i>f</i>	8	2	0	10
	%	80	20	0	100
4 Resimler, ait oldukları metnin ana fikrini/ana duygusunu desteklemektedir.	<i>f</i>	8	0	2	10
	%	80	0	20	100
5 Resimlerin ve metnin yerleştirilmesinde zemin fon ilişkisi gözetilmiştir.	<i>f</i>	10	0	0	10
	%	100	0	0	100
6 Resimlerde kullanılan renkler canlı, net ve dikkat çekicidir.	<i>f</i>	10	0	0	10
	%	100	0	0	100
7 Resimler, öğrencilere estetik zevk kazandırmaktadır.	<i>f</i>	10	0	0	10
	%	100	0	0	100

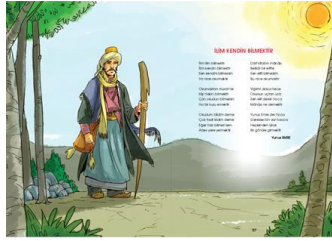
Tablo 6'da, bilgi verici metinlerin büyük bir çoğunluğunda (% 80) resimlerin, öğrencilerin metni tahmin edebilmesini sağladığı; ait oldukları metnin ana fikrini desteklediği; ait oldukları metnin içeriğine uyumlu oldukları görülmektedir. Bilgi verici metinlerin yine büyük bir çoğunluğunda (% 90) resimlerin, ait oldukları metnin başlığını desteklediği görülmektedir. Bilgi verici metinlerin tamamında, resimlerin ve metnin

yerleştirilmesinde zemin fon ilişkisinin gözetildiği; resimlerde kullanılan renklerin canlı, net ve dikkat çekici olduğu; resimlerin öğrenciler tarafından beğenileceği görülmektedir.

3.3. Şiirlere Ait Genel Bulgular

Şiirlerden örnek olarak seçilen ise “İlim Kendin Bilmektir” adlı şiiridir. “İlim Kendin Bilmektir” adlı şiire ait açıklama, resimler ve elde edilen bulgular aşağıda yer almaktadır.

“İlim Kendin Bilmektir” adlı şiir, insanın ilimle kendini tanımasını anlatmaktadır. Şiir, insanın ilimle kendisini tanıması gerektiğini söylemektedir. Okunan ilimle Hakk’ı bulmak esas amaçtır. Dört dinin özü okuyup doğruyu bulmaktır.

Resim 6

Şiir, iki sayfaya ayrılmıştır. Sayfalar yan yanadır. İki sayfanın tamamını kaplayan bir adet resim vardır. Şiir ikinci sayfada yer almaktadır.

Resim 6’da, çöle benzeyen bir yer resmedilmiştir. Kafasında sarığı, elinde asası, omuzunda çantası olan bir kişi, güneşli bir günde toprağı kuru, etrafında birkaç ağaç olan bir yerde ayakta dururken resmedilmiştir.

Araştırmacı ve katılımcıların şiir ve şiire ait resimler ile ilgili inceleme sonuçlarını bir paragrafta özetleyecek olursak karşımıza şu sonuçlar çıkmaktadır: Metne ait açıklamalara bakıldığında metni tahmin etmek oldukça zordur. Resimde görülen kişinin Yunus Emre olduğunu bilmeyenlerin bu şiiri aklına getirmesi, mümkün gözükmemektedir. Resimde görülen kişi ve diğer figürlere bakıldığında, resmin şiirin başlığını destekler nitelikte olmadığı görülmektedir. Resim, şiirin içeriğine uygun nitelikte değildir. Son kıtada yer alan “Yunus Emre der hoca” dizesi, belki resimdeki kişinin Yunus Emre olduğunu düşündürebilir. Ama bu durum, içeriğe uygunluk açısından yeterli görülmemektedir. Şiirin, ana duygusu ilim sahibi kendini tanıyan insanların alçakgönüllülük ile başkalarının gönüllerine girmesidir. Resim, şiirdeki ana duyguyu destekler nitelikte değildir. Resim 6, iki sayfayı kaplayacak büyüklükte yapılmıştır. Şiir, ikinci sayfada yer almaktadır. Siyah renkte yazılan şiir, resimde mavi gökyüzünün olduğu kısma yerleştirilmiştir. Şiir, okunabilirlik açısından herhangi bir sıkıntı oluşturmamaktadır. Resme bakıldığında canlı renklerin kullanıldığı görülmektedir. Kullanılan renkler nettir ve resim dikkat çekicidir. Resmin öğrencinin güzellik duygusuna hitap ettiği söylenebilir.

5. sınıf Türkçe ders kitabındaki diğer şiirlerde, araştırmacı ve katılımcılar tarafından yukarıdaki örnekte olduğu gibi tek tek incelenmiştir.

5. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan şiirlere ait genel bulgular, “Resim – Metin İlişkisi Kategori Listesi”ne göre frekans ve yüzdeler değeri verilerle aşağıdaki tabloda sunulmuştur.

Tablo 7.*Şiirlerin “Resim – Metin İlişkisi Kategori Listesi”ne Göre Frekans Ve Yüzde Dağılımı*

Resim – Metin İlişkisi Kategori Listesi		Evet	Kısmen	Hayır	TOPLAM
1 Resimler, öğrencilerin metni tahmin etmesini sağlamaktadır.	<i>f</i>	5	0	3	8
	<i>%</i>	62.5	0	37.5	100
2 Resimler, ait oldukları metnin başlığını desteklemektedir.	<i>f</i>	7	0	1	8
	<i>%</i>	87.5	0	12.5	100
3 Resimler, ait oldukları metnin içeriğine uygundur.	<i>f</i>	7	0	1	8
	<i>%</i>	87.5	0	12.5	100
4 Resimler, ait oldukları metnin ana fikrini/ana duygusunu desteklemektedir.	<i>f</i>	6	1	1	8
	<i>%</i>	75	12.5	12.5	100
5 Resimlerin ve metnin yerleştirilmesinde zemin fon ilişkisi gözetilmiştir.	<i>f</i>	7	0	1	8
	<i>%</i>	87.5	0	12.5	100
6 Resimlerde kullanılan renkler canlı, net ve dikkat çekicidir.	<i>f</i>	8	0	0	8
	<i>%</i>	100	0	0	100
7 Resimler, öğrencilere estetik zevk kazandırmaktadır.	<i>f</i>	8	0	0	8
	<i>%</i>	100	0	0	100

Tablo 7’de görüldüğü gibi, şiirlerin yarıdan fazlasında (% 62.5), resimlerin öğrencilerin metni tahmin edebilmelerini sağlamakta; şiirlerin çoğunluğunda (% 75), resimler ait oldukları şiirlerin ana duygusunu desteklemektedir. Şiirlerin büyük bir çoğunluğunda (% 87.5), resimlerin, ait oldukları şiirlerin başlığını desteklediği; ait oldukları şiirin içeriğine uygun olduğu; resimlerin ve şiirin yerleştirilmesinde zemin fon ilişkisinin gözetildiği görülmektedir. Şiirlerin tamamında, resimlerde kullanılan renklerin canlı, net ve dikkat çekici olduğu; resimlerin öğrenciler tarafından beğenileceği görülmektedir.

3.4. Tüm Metinlere Ait Genel Bulgular

5. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan tüm metinlere ait genel bulgular, “Resim – Metin İlişkisi Kategori Listesi”ne göre frekans ve yüzdeler değeri verilerek aşağıdaki tabloda sunulmuştur.

Tablo 8.

Ortaokul 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Tüm Metinlerin “Resim – Metin İlişkisi Kategori Listesi”ne Göre Frekans Ve Yüzde Dağılımı

Resim – Metin İlişkisi Kategori Listesi		Evet	Kısmen	Hayır	TOPLAM
1 Resimler, öğrencilerin metni tahmin etmesini sağlamaktadır.	<i>f</i>	21	4	8	33
	<i>%</i>	63.63	12.12	24.25	100
2 Resimler, ait oldukları metnin başlığını desteklemektedir.	<i>f</i>	24	4	5	33
	<i>%</i>	72.72	12.12	15.15	100
3 Resimler, ait oldukları metnin içeriğine uygundur.	<i>f</i>	27	5	1	33
	<i>%</i>	81.81	15.15	3.03	100
4 Resimler, ait oldukları metnin ana fikrini/ana duygusunu desteklemektedir.	<i>f</i>	18	4	11	33
	<i>%</i>	54.54	12.12	33.33	100
5 Resimlerin ve metnin yerleştirilmesinde zemin fon ilişkisi gözetilmiştir.	<i>f</i>	32	0	1	33
	<i>%</i>	96.97	0	3.03	100
6 Resimlerde kullanılan renkler canlı, net ve dikkat çekicidir.	<i>f</i>	33	0	0	33
	<i>%</i>	100	0	0	100
7 Resimler, öğrencilere estetik zevk kazandırmaktadır.	<i>f</i>	33	0	0	33
	<i>%</i>	100	0	0	100

5. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan ve incelemeye dâhil edilen metin sayısı 33'tür. Yukarıda yer alan Tablo 8'de, metinlerin yarısından fazlasında (% 63.63), resimlerin, öğrencilerin metni tahmin edebilmesini sağladığı; metinlerin yarısından 154 fazlasında (% 54.54), resimlerin ait oldukları metnin ana fikrini/ana duygusunu desteklediği görülmektedir. Metinlerin çoğunluğunda (% 72.72), resimlerin ait oldukları metinlerin başlıklarını desteklediği; resimlerin ait oldukları metnin içeriğine uyumlu olduğu (% 81.81); metinlerin büyük bir çoğunluğunda ise (% 96.97), resimlerin ve metinlerin yerleştirilmesinde zemin fon ilişkisinin gözetildiği görülmektedir. Ayrıca metinlerin tamamında, resimlerde kullanılan renklerin canlı, net ve dikkat çekici olduğu; resimlerin öğrenciler tarafından beğenileceği görülmektedir.

4.TARTIŞMA ve SONUÇ

Hikâye edici metin ve şiir türlerinde yer alan resimlerin, öğrencilerin metni tahmin etmesini sağlaması orta düzeyin biraz üstündedir. Fakat bilgi verici metin türlerine ait resimlerin, öğrencilerin metni tahmin etmesini sağlaması yüksek düzeydedir. Tüm metinlere bakıldığında resimlerin, öğrencilerin metinleri tahmin etmesini sağlaması orta düzeyin biraz üstünde kaldığı görülmektedir. Bu oran kısmen yeterli görülmektedir. Fakat bilgi verici metin türlerine ait resimlerin bu konudaki işlevinin, diğer metin türlerinde de sağlanması gerektiğini ortaya çıkarmaktadır. Ders kitabında yer alan resimler, metni okumadan önce öğrencilere metin hakkında ipuçları verebilmelidir. Metinlere ait resimler, metinlerle ne kadar ilgili olursa, öğrencilerin metinleri tahmin etmesi ve metni okuduğunda anlamlandırması da bir o kadar rahat olacaktır. Baş ve İnan Yıldız'ın (2014) yapmış olduğu çalışmada, sınıf öğretmenlerinin Türkçe ders kitabında yer alan resimlerin, öğrencilerin metni tahmin etme, kestirme ve yordama becerilerini geliştirmesi açısından yeterli bulunduğu tespit edilmiştir. İnan Yıldız ve Baş'ın (2015) yapmış olduğu başka bir çalışmada ise ilkökul 2. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan resimler ile ait oldukları metinler arasındaki ilişki değerlendirilmiştir. Yapılan bu

araştırmada resimler, metinlerin büyük bir kısmında öğrencilerin metni tahmin etmesine imkân sağladığı tespit edilmiştir. Araştırmanın bulguları, bu yapılan iki araştırmanın bulguları ile örtüşmektedir.

Hikâye edici metinlerde yer alan resimlerin, ait oldukları metnin başlığını orta düzeyde desteklediği görülürken; bilgi verici metinler ile şiirlere ait resimlerin, ait oldukları metnin başlığını yüksek düzeyde desteklediği görülmektedir. Tüm metinlere bakıldığında resimlerin, ait oldukları metnin başlığını yüksek düzeyde desteklediği tespit edilmiştir. Başlık, metnin konusuyla ilgilidir. Başlık kısa, öz olmalı ve metnin konusunu tam olarak kapsamalıdır. Başlık, ana fikirle doğrudan ilgilidir. Parçaya başlık vermek çok ciddi bir iştir. Başlık, metnin ana duygusunu, ana düşüncesini bize sezdirmelidir. İyi bir başlık sadece metinle de değil, o metne ait resimlerde de sezilmelidir. Ancak bu şekilde metinde bir bütünlük olabilir. Elde edilen bulgulara bakıldığında 5. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan hikâye edici metinlerde yer alan resimlerin, kitaptaki diğer metin türlerine kıyaslandığında metnin başlığını destekleme konusunda başarısının daha düşük olduğu söylenebilir. Buradan hareketle hikâye verici metinlerde yer alan resimlerin, metnin başlığını tam olarak karşılayamadığı söylenebilir. Hikâyelerde metnin bütünlüğünü sağlayan başlıkların metne ait resimlerde görülememesi, özellikle küçük yaşta öğrencilerin metni tam olarak anlamasına engel olabileceği söylenebilir. Fakat ders kitabındaki tüm metinlere bakıldığında bu konuda başarılı olduğu göze çarpmaktadır. Özkan ve Tutkun'un (2014) yapmış olduğu araştırmada, Türkçe ders kitabındaki konu başlıkları ile görsel öğelerin arasında tutarlılığın yüksek oranda olduğu; İnan Yıldız ve Baş'ın (2015) yapmış olduğu araştırmada ise 2. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan resimlerin metnin büyük bir çoğunluğunda başlığı desteklediği tespit edilmiştir. Araştırmanın bulguları, yapılan bu iki araştırmanın bulgularıyla paralellik göstermektedir.

Hikâye edici metin, bilgi verici metin ve şiir türlerine ait resimlerin, ait oldukları metnin içeriğiyle yüksek düzeyde uyumlu olduğu görülmektedir. Resimlerin metnin içeriğiyle uyumlu olması, metin türleri arasında kıyas yapıldığında şiirlerde daha yüksek düzeyde olduğu dikkat çekmektedir. Bu durum, şiirlerde duyguların daha ağır basmasıyla açıklanabilir. Yani şiirlerdeki duyguların öğrencilere resimlerle verilmeye çalışıldığı ve ders kitabında bu noktaya dikkat edildiği söylenebilir. Durum gerçekten böyle ise kitabın bu konuda oldukça başarılı olduğu söylenebilir. Özellikle küçük yaş grubundaki öğrenciler açısından olumlu bir nitelik olarak göze çarpmaktadır. Ertok Atmaca (2006), resimlerin ait oldukları metinlerle uyumlu olmasının gerekliliğine dikkat çekmektedir. Ders kitabında yer alan resimler, metinlerin anlamlandırılmasına yardımcı olmaktadır. Resimler, somut işlemler döneminde ya da somut işlemler ile soyut işlemler arasında yer alan öğrencilerde çok etkili olmaktadır. Dikeç (2004), Kayıkcı (2006), Yıldırım (2007), Arı (2008), Erdost (2012), Şeref ve Yılmaz (2013), Aygün (2014), Baş ve İnan Yıldız (2014), Ercantürk (2015) ve Damar'ın (2016) yapmış olduğu araştırmalarda, ders kitabında yer alan resimlerin, metnin içeriğiyle uygun olduğu, konunun anlaşılmasına katkı sağladığı ve sözel metinleri anlaşılır kıldığı bulguları tespit edilmiştir. Ayrıca Kolaç (2003), Yılmaz (2005), Bulut (2008) ve Batur'un (2010) yapmış olduğu araştırmalarda resimlerin, metnin içeriğiyle uygunluğunun kısmen tutarlı olduğu tespit edilmiştir. Görüldüğü üzere araştırmanın bulguları ile yapılan bu araştırmaların bulgularının birbiriyle paralel olduğu söylenebilir. Kayabekir'in (2010) yapmış olduğu araştırmalarda Türkçe ders kitabındaki resimlerin, sözel metni desteklemediği ve ait oldukları metinlerin içeriğiyle uygun olmadığı tespit edilmiştir. Ayhan'ın (2010) yapmış olduğu araştırmada

ise resimlerin, verilen cümleleri yansıtmadığı ve anlaşılmasını zorlaştırdığı tespit edilmiştir. Araştırmanın bulguları, yapılan bu araştırmaların bulgularıyla farklılık göstermektedir. Bu iki araştırma, Resim-İş Öğretmenliği anabilim dalında yapılmıştır. Bulgulardaki farklılık, araştırmacıların bakış açısından kaynaklandığı söylenebilir.

Hikâye edici metinlerde yer alan resimlerin, ait oldukları metnin ana fikrini orta düzeyde desteklemediği görülmektedir. Bilgi verici metinlerde yer alan resimlerin, ait oldukları metnin ana fikrini yüksek düzeyde desteklediği; şiirlerde yer alan resimlerin, ait oldukları şiirin ana duygusunu yüksek düzeyde desteklediği görülmektedir. Burada dikkat çeken nokta, hikâye edici metinlerin diğer metin türlerine kıyasla bu konuda başarısız olmasıdır. Bu başarısızlık, metin türünden kaynaklanabilir. Şiirlerde duyguların yoğun olması ve bilgi verici metinlerde de kazandırılması gereken bilgiye odaklanılması, ana fikir ve ana duygunun yakalanmasını sağlamış olabilir. Ama hikâye edici metinlerde sanki olayların bazılarına ait resimler çizilirken esas önemli olan yerin yani ana fikrin gözden kaçırıldığı söylenebilir. Küçük yaş grubundaki kişilerin ilk olarak resimlere odaklandığını düşünecek olursak, okunacak hikâyenin tam olarak anlaşılmasının zor olacağı söylenebilir. 5. Sınıf Türkçe ders kitabında yer alan tüm metinlere genel olarak bakıldığında, resimlerin, ait oldukları metnin ana fikrini ya da ana duygusunu orta düzeyde desteklediği görülmektedir. Ders kitaplarında en çok dikkat edilmesi gereken noktalardan birisi de resimlerin ve metinlerin verilmek istenen mesajların iletilmesine katkıda bulunmasıdır (Becer, 1996). Özkan ve Tutkun (2014) ile İnan Yıldız ve Baş'ın (2015) yapmış olduğu araştırmalarda resimlerin, metinlerin ana fikrini desteklediği görülmüştür. Araştırmanın bulguları, yapılan bu araştırmaların bulgularıyla paralellik göstermektedir. Yılmaz (2005) ve Ayhan'ın (2010) yapmış olduğu araştırmalarda resimlerin, metinde verilmek istenen düşüncüyü tam olarak yansıtamadığı tespit edilmiştir. Araştırmanın bulguları, yapılan bu araştırmanın bulgularıyla farklılık göstermektedir. Bu farklılığın, yapılan araştırmanın örnekleminde (Yılmaz, 2005) ve araştırmacının bakış açısından (Ayhan, 2010) kaynaklandığı söylenebilir.

Hikâye edici ve bilgi verici metin türlerinde, resimlerin ve metinlerin yerleştirilmesinde zemin fon ilişkisine tam anlamıyla dikkat edildiği görülürken; şiirlerde resimlerin ve metinlerin yerleştirilmesinde zemin fon ilişkisine yüksek düzeyde dikkat edildiği görülmektedir. 5. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan metinlerin geneline bakıldığında ise resimlerin ve metinlerin yerleştirilmesinde zemin fon ilişkisine yüksek düzeyde dikkat edildiği (İnan Yıldız ve Baş, 2015) görülmektedir. 5. sınıf Türkçe ders kitabının, bu anlamda başarılı bulunduğu söylenebilir. Resimler ile metinler iç içe ve aynı sayfada yer almaktadır (Aygün, 2014). Resimler, herhangi bir çerçeve içerisine alınmamıştır (İnan Yıldız ve Baş, 2015). Resimlerin etrafı dalgalı bir şekilde verilmiştir. Erkmek (1996), resimlerin sürekli olarak çerçeve içerisine alınmasının tekdüze bir görünüme neden olduğunu söylemektedir. Bu açıdan bakıldığında resimlerin herhangi bir çerçeve içerisine alınmaması, 5. sınıf Türkçe ders kitabını tekdüze görünümünden kurtardığı söylenebilir. Resimlerin çerçeve içerisine alınmamasının, aynı zamanda resim ile metin bütünlüğünü artırdığı söylenebilir. Hikâye edici ve bilgi verici metin türlerinde, resimler, zaman zaman metnin aralarına ya da üzerine yerleştirilmiştir (Arı, 2008). Ercantürk'ün (2015) yapmış olduğu araştırmada, görsellerin, yazılı metnin arka planı olarak ayarlandığı tespiti, araştırmanın bulgularıyla örtüşmektedir. Batur (2010), görsellerin yazılı metnin arka planı olarak ayarlandığında öğrencilerin ilgisinin görsele kayabileceğini söylemiştir. Doğru bir tespit olduğu tartışılmaz. Fakat bu araştırma da, böyle bir durum söz konusu

değildir. Şiirlerin sadece bir tanesinde, zemin olarak kullanılan resim, metnin okunabilirliğini zorlaştırmaktadır. Geriye kalan yedi şiirde böyle bir durum yoktur.

5. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan metin ve şiirlere ait resimlerde kullanılan renklerin yüksek düzeyde canlı (Yıldıran, 2007; Erdost, 2012; Aygün, 2014; Damar, 2016), net (Yılmaz, 2005) ve dikkat çekici (Aygün, 2014; Baş ve İnan Yıldız, 2014; Damar, 2016) olduğu tespit edilmiştir. Dikeç (2014), öğrencilerin resimlerin renkli olmasını istediğini tespit etmiştir. Renkli resimler, öğrencilerin dikkatini çekmenin yanı sıra metni okumak için onları güdülemektedir. Metni istekli bir şekilde okuyan öğrenci, okuduğunu daha iyi bir şekilde anlayabileceği söylenebilir.

5. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan tüm metinlerde, resimlerin, öğrencilere yüksek düzeyde estetik zevk kazandıracağı tespit edilmiştir. Ertok Atmaca (2006), resimlerin estetik değerlere sahip olması ve ders kitaplarının bir yandan öğretirken bir yandan da eğlendirici olması gerektiğini söylemektedir. Ancak bu şekilde, öğrencilerde estetik beğeni duygusunun artacağını belirtmektedir. Estetik, güzellik duygusuyla ilgili bir kavramdır. Gerçekten de öğrencilere güzel gelen ve onların beğenisini kazanan resimler, metnin istekli bir şekilde okunmasını sağladığı söylenebilir. Ders kitabı, estetik zevk açısından çok başarılı bulunmuştur. Yapılan araştırmalarda ders kitaplarında yer alan resimlerin albenisinin olduğu (Kolaç, 2003), öğrencilerin estetik beğenilerini güçlendirici bulunduğu (Yıldıran, 2007), öğrenciler tarafından sevildiği (Dikeç, 2004) ve beğenildiği tespit edilmiştir. Araştırmanın bulguları, yapılan bu araştırmanın bulgularıyla paralellik göstermektedir. Yapılan bazı araştırmalarda ise metinlere ait resimlerin, estetik olmadığı (Duran, 2006; Batur, 2010), öğrencilerde estetik duygusunu geliştirme açısından yetersiz olduğu (İşcan, 2004) ve sanatsal beğeniye sahip bireyler yetiştirme konusunda yetersiz bulunduğu (Baş ve İnan Yıldız, 2014) tespit edilmiştir. 2016 yılında yenilenen TDÖP ile birlikte ders kitabında yer alan resimlerin, estetik zevk açısından olumlu bir hâle geldiği söylenebilir.

KAYNAKÇA

- Akkurt, E. (2011). *İlköğretim okullarında görev yapan Türkçe öğretmenlerinin 8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki bilgilendirici ve tahkiyeli metinlerin anlaşılabilirlikleri ile ilgili görüşleri ve metinlerin okunabilirliği açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırıkkale.
- Arı, S. (2008). *MEB, ilköğretim yedinci sınıf Türkçe ders kitabında resimlerin içerikle uyumu*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.
- Aygün, A. (2014). *2004-2013 yılları arasında yayımlanan resimli öykü kitaplarında metin-resim ilişkisinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Ayhan, Y. (2010). *İlköğretim 5. sınıf Türkçe ders kitabı resimlemelerinin biçim ve içerik açısından 11 yaş grubuna uygunluğu ve aynı yaş grubu öğrencilerin yaptığı resimlemelerle karşılaştırılması*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Baş, B. ve İnan Yıldız, F. (2014). İlkokul Türkçe ders kitaplarının resim-metin ilişkisi açısından öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11 (28), 139-151.
- Batur, Z. (2010). Anadili öğretiminde gösterge bilimin yeri: ana dili ders kitaplarındaki sözel metinlerle gösterge metinleri bütünselliğinin analizi. *Turkish Studies*, 5 (4), 174-200.
- Becer, E. (1996). Bir kitabın grafik tasarımı: armonik kurallar, değerlendirme yöntemleri ve değişen koşullar. *Türkiye ve Almanya'da İlköğretim Ders Kitapları Sempozyumu*, Ankara.
- Ceyhan, E. ve Yiğit, B. (2005). *Konu alanı ders kitabı incelemesi*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Damar, Z. (2016). *Ortaokul 5. sınıf Türkçe kitaplarındaki resimlerin çocuk resimleri ile ilgisi ve eğitime yansımaları*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Dikeç, L. (2004). *İlköğretim okullarındaki Türkçe ders kitaplarında kullanılan kitap resimleri (illüstrasyonlar), teknikleri ve öğrenmeye katkısı*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Duran, S. (2006). *Türkçe derslerinde resimlerin kullanımı ve öğrencilerin metinleri anlamalarına etkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Ercantürk, O. K. (2015). Türkçe ders kitaplarındaki yazılı metinler ile metin görsellerin uyumu. *Turkish Studies*, 10 (3), 427-454.
- Erdost, I. (2012). *İlköğretim üçüncü sınıf Türkçe ders kitaplarının resim (illüstrasyon) ve içerik uyumuna ilişkin öğrenci ve öğretmen görüşleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

- Erkmen, N. (1996). Çağdaş bir ders kitabı nasıl olmalı? Ders kitabını mükemmel yapan nitelikler. *Türkiye ve Almanya'da İlköğretim Ders Kitapları Sempozyumu*, Ankara.
- Ertok Atmaca, A. (2006). İlköğretim ders kitaplarında görsel tasarım ve resimleme. *Milli Eğitim Dergisi*, 171, 318-328.
- Helvacı Tüzel, Ş. (2009). *İlköğretim ikinci kademe Türkçe dersi ders kitaplarında yer alan görsellerin düzenlenmesi bağlamında değerlendirilmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale.
- İnan Yıldız, F. ve Baş, B. (2015). İlkokul 2. sınıf Türkçe ders kitabının resim-metin ilişkisi açısından değerlendirilmesi. *Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, ÖS-II*, 251-268.
- İşcan, A. (2004). *İlköğretim ikinci kademe sekizinci sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin öğrencilere estetik zevk kazandırmadaki rolü*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erzurum Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- İşeri, K. (2003). Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinler için Çizilen Resimlerin İncelenmesi. *Cumhuriyetimizin 80. Yılında Türkçemiz*. 12.01.2017 tarihinde http://www.academia.edu/9039732/T%C3%BCrk%C3%A7e_Ders_Kitaplar%C4%B1ndaki_Metinler_i%C3%A7in_%C3%87izilen_Resimlerin_%C4%96_sitesinden_alınmıştır.
- İşler, A. Ş. (2003). Yazılı ders materyallerinde illüstrasyon kullanımının yeri ve önemi. *Milli Eğitim Dergisi*, 157, 55-63.
- Kara, C. (2012). Çocuk kitabı seçiminde resimlemelerle ilgili olarak ebeveynlerin dikkat etmesi gereken başlıca unsurlar. *Batman Üniversitesi Yaşam Bilim Bilimleri Dergisi*, 1 (1), 225-232.
- Karadağ, Ö. (2013). Okuma kültürüne katkıları bakımından Türkçe ders kitaplarının resimlemeleri (illüstrasyonları). *Eğitimde Kuram ve Uygulama*, 9 (2), 84-93.
- Karasar, N. (2013). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Kaya, İ. (2006). *Çocuk kitabı resimlerinde estetik boyut*. II. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu (Gelişmeler, Sorunlar ve Çözüm Önerileri). Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Kaya, M. (2011). *Okul öncesi Çocuk Edebiyatı kataloğu*. Ankara: Eğitim Sen Yayınları.
- Kayabekir, T. (2010). *İlköğretim 8. sınıf Türkçe ders kitabı tasarımında yer alan illüstrasyonların (resimlemelerin) metne uygunluk açısından değerlendirilmesi*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Kayıkçı, M. (2006). *İlköğretim Türkçe, Sosyal Bilgiler, Fen Bilgisi ve Matematik ders kitaplarında görsel tasarım sorunları*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon.

- Kılıç, A. (2006). İlköğretim ders kitaplarındaki resimlemelerin çocuğun görsel sanat eğitimine katkıları. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21, 24-29.
- Kolaç, E. (2003). İlköğretim dördüncü sınıf Türkçe ders kitaplarının öğretmen görüşlerine dayalı olarak değerlendirilmesi. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17 (1), 105-137.
- Küçükahmet, L. (Editör). (2011). *Konu alanı ders kitabı inceleme kılavuzu*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Millî Eğitim Bakanlığı (2016). *Türkçe dersi (1-8. sınıflar) öğretim programı*. Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı.
- Millî Eğitim Bakanlığı Ders Kitapları ve Eğitim Araçları Yönetmeliği (2012). Resmi Gazete (12.09.2012). Sayı: 28409.
- Özkan, R. ve Tutkun, S. B. (2014). İlköğretim sosyal alan ders kitaplarının görsel boyut ve içerik tutarlılığı açısından incelenmesi. *The Journal Of Academic Social Science Studies*, 24, 371-386.
- Sever, S. (2003). *Çocuk ve Edebiyat*. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Şeref, İ. ve Yılmaz, İ. (2013). Gökkuşuğu Türkçe Öğretim Seti'ndeki okuma metinleri ile görsellerin bütünselliği. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 6 (27), 505-519.
- Karadağ, Ö. ve Yazıcı, N. (2016). *Ortaokul ders kitabı Türkçe 5. sınıf*. Ankara: Semih Ofset.
- Tutkun Bulut, S. (2008). *İlköğretim ders kitaplarının görsel boyutu ve içerik tutarlılığı açısından incelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Niğde Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde
- Uzuner, S. Aktaş, E. ve Albayrak, L. (2010). Türkçe 6, 7 ve 8. sınıf ders kitaplarının görseller (illüstrasyonlar) açısından değerlendirilmesi. *Türk Bilimi ve Araştırmaları*, 15 (20), 721-733.
- Yıldırım, N. B. (2007). *İlköğretim 8. sınıf bilgisayar ders kitaplarının görsel tasarım ilkelerine uygunluğunun değerlendirilmesi ve içerik analizinin yapılması*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2008). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldız Doyran (1997). *İlköğretim birinci sınıf ders kitapları illüstrasyonlarının; çocuğun eğitimine katkısı*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.
- Yılmaz, A. (2005). *İlköğretim okulları ilk kademedeki okutulan ders kitaplarının resimlemeleri yönünden değerlendirilmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.

EXTENDED ABSTRACT

1. Introduction

The textbook is a printed educational tool based on a curriculum that is appropriate to the age and knowledge levels of the students in the process of transferring information to the students (Ceyhan and Yiğit, 2005, p.18). One of these educational tools is Turkish textbook. Turkish textbooks are important means of achieving desired behaviors in mother tongue teaching (İşeri, 2003). The ability of the best use of mother tongue is the first step of learning and self-improvement. The individual is made to gain the responsibility and skill to approach and to use the mother tongue consciously beginning from primary school. In this sense, there is a need for textbooks which overlap with the aims of Turkish teaching programs and which will make students love Turkish and feel the rules of Turkish language (Kolaç, 2003).

Visuality has been the key point of communication since the very beginning of humanity. Visuality has become more important in today's world, where information is spreading and consumed quickly. Many educators say that visuality is important in children's learning. Since the images are more permanent and remarkable than the text, they are more effective in learning complex information and abstract concepts for students (Uzuner, Aktas and Albayrak, 2010). One of the images used in the textbooks are the illustrations. Illustration is one of the oldest means of communication in which words are visually expressed. Many years before the writing was invented, the artists of that period reflected their feelings through pictures (Kaya, 2006, p.421).

Children want to see pictures of what they read. The illustrations should be consistent with the content of the text and should not lead to any negative sense. However, it is not a wholly right detection that there must be a definite and constant unity between the text and the illustrations of the text. Today the balance between the text and the illustrations of the text has changed. Illustrations, just like texts, have a separate expression. In other words, apart from revealing what happens in the text, expressing by illustrations must have rich and new detail, in addition to being consistent with the main idea of the text. This development will support creativity and imagination of children when kept on a level that does not make their perceptions difficult. It should never be forgotten that illustrators of the book are as important as the writers who write the texts (Kara, 2012).

Today, people are trying to tell their thoughts by using both writing and illustrations. One of the materials in which the text and pictures are used together is textbooks. In Turkish textbooks, pictures and texts are used together. The illustration and the text must complete each other and almost be a whole. It is very difficult for the illustrations and the texts which are separated from each other to appeal to the reader. The illustrations in the Turkish textbooks must be compatible with the texts.

In Ministry of Education Textbooks and Educational Instruments Regulation (2012), it is stated that the visual design and content design of textbooks should be done by taking into account the developmental characteristics of the students and in a way that supports learning. It should not be forgotten that Turkish textbook has a teaching aspect. While visual and content designs of the Turkish textbook are prepared, attention must be paid that the development characteristics of the students are taken into consideration.

2. Method

This research, which was conducted to determine the level of compatibility of the illustrations in middle school 5th grade Turkish textbook with the texts they belong to, is in screening model. The study group of the study consists of two parts. The first part of the study group is constituted by 5th grade Turkish textbooks, published by Ministry of Education and studied at secondary schools in 2016 - 2017 academic years. The second part of the study group is composed of participants as the researcher and two Turkish language teachers. The two Turkish language teachers in the participants were selected randomly among Turkish language teachers working in central Tokat according to the probability based sampling methods. The researcher and two Turkish language teachers examined the 5th grade Turkish textbook according to the "Illustration-Text Relevance Category List".

3. Findings, Discussion and Results

Findings obtained from the middle school 5th grade Turkish textbook consist of two parts. The first part belongs to the text type and the second one to the general findings of all the texts. It is seen that informative texts are more successful than the types of narrative and poetry texts in providing the students to predict the texts in Turkish textbook. When all the texts are studied, it is realized that this achievement is at a moderate level. This rate is accepted as partly sufficient. The results of this research correlate with the results of the researches conducted by Baş and İnan Yıldız (2014) and İnan Yıldız and Baş (2015).

It is noticed that the illustrations in the 5th grade Turkish textbook support the title of the text they belong to at a high level. But it is striking that this achievement is higher in the types of poetry and informative texts. It is necessary to pay attention to this point in the types of narrative texts. The findings of the research are in parallel with the results of the research conducted by Özkan and Tutkun (2014) and İnan Yıldız and Baş.

It is observed that the illustrations in the 5th grade Turkish textbook are highly compatible with the content of the related text. The fact that the pictures are related to the contents of the texts has been found to be more successful in the poetry. This can be explained by the fact that the emotions are more intense in poems. While the findings of the study have been found to be consistent with the results of many researches (Dikeç, 2004; Kayıkçı, 2006; Yıldırım, 2007; Arı, 2008; Erdost, 2012; Şeref and Yılmaz, 2013; Aygün, 2014; Baş and İnan Yıldız, 2014; Ercantürk, 2015; they have been inconsistent with the results of some researches (Ayhan, 2010 and Kayabekir, 2010). These two researches have been conducted in the field of Art teaching. The difference in the findings can be said to be due to the point of view of the researchers.

It is seen that the illustrations in the 5th grade Turkish textbook support the main idea of the text they belong to at a moderate level. High level success in informative texts and poetry types could not be achieved in narrative texts. The success of narrative texts has remained moderate. This finding, which has been obtained from research, corresponds with the results of the research conducted by Özkan and Tutkun (2014) and İnan Yıldız and Baş (2015); while does not so with the results of some researches (Yılmaz, 2005 and Ayhan, 2010). This difference can be said to have originated from the sample of the

conducted research (Yılmaz, 2005) and from the point of view of the researcher (Ayhan, 2010).

According to the other findings of the research, it has been identified that the ground-background relation has highly been taken into consideration in the placement of the illustrations and texts in the 5th grade Turkish textbooks (Aygün, 2014 and İnan Yıldız and Baş, 2015); the colors used in the illustrations of the texts and poems in the 5th grade Turkish textbooks are highly vivid (Yıldiran, 2007; Erdost, 2012; Aygün, 2014; Damar, 2016), clear (Yılmaz, 2005) and remarkable (Aygün, 2014; Head and İnan Yıldız, 2014; Damar, 2016), and that in all the texts in the 5th grade Turkish textbooks, the illustrations will have a high level of aesthetic pleasure for the students (Dikeç, 2004 and Yıldiran, 2007). The fact that illustrations and texts are placed with care according to ground-background relation and the colors used in the pictures are vivid, clear and remarkable is very important in terms of ensuring the motivation for the students to read the text. At the same time, the presence of aesthetic pleasure-enhancing illustrations for students will enable students to enjoy the book and read it willingly.

The level of compatibility of the illustrations in the 5th grade Turkish textbooks with the texts was found to be successful in general terms. However, a little more attention needs to be paid to the point that the pictures in the textbook support the main idea / theme of the related text.